

گزارش «وطن امروز» درباره کم‌اظهاری و بیش‌اظهاری در واردات و صادرات و اثر آن بر اقتصاد

فرار از تسعیر ارز

بیش‌اظهاری واردات و کم‌اظهاری صادرات عامل تراز منفی ۱۲ میلیارد دلاری

مساله رفع تعهد ارزی صادرکنندگان سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰ است. وی افزود: اکنون پس از کش و قوس‌های فراوان به مرحله‌ای رسیده که قرار است در گاه سال ۱۳۹۷ در سامانه جامع تجارت گشوده شود. ضمیمه‌ای گفت: در عین حال مقرر شده برای رفع تعهد ارزی صادرکنندگان سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰ نیز جرایم ریالی تعیین شود تا پرونده رفع تعهد ارزی این سال‌ها بسته شود.

رئیس سابق سازمان توسعه تجارت چندی پیش به افزایش وزنی واردات و کاهش ارزش صادرات در ۹ ماهه سال جاری اشاره کرد و گفت دلیل عمده شکل‌گیری این پدیده بیش‌اظهاری واردات و کم‌اظهاری صادرات است. مهدی ضمیمه‌ای به‌اشناختن این بیش‌اظهاری‌ها و کم‌اظهاری‌ها و همچنین کارت‌های اجاره‌ای ناشی از چند نرخ بودن ارز است. ادامه داد: یکسری اقدامات با محوریت سازمان توسعه تجارت انجام شده که یکی از آنها تلاش برای حل

عدم امکان بررسی اسناد مبدأ و مقصد در شرایط تحریمی

واقعی به کالاهای وارداتی تخصیص داده شود. امروز شاهد هستیم که قفسه فروشگاه‌ها از موبایل پر شده است اما برای تامین کالاهای اساسی و کالاهای واسطه‌ای تولید با چالش مواجه هستیم. این موارد از سیاست‌گذاری‌های غلط ارزی سرچشمه می‌گیرد و همین یک مورد از سیاست‌های غلط ارزی برای بروز شوک‌های ارزی و ایجاد چالش‌های جدی‌تری برای ساختار اقتصاد ایران کافی است. **ضرورت ایجاد قدرت تصمیم‌گیری برای سازمان توسعه تجارت در دوره جدید مدیریت**

بررسی حوزه تجارت خارجی ایران نشان می‌دهد طی سال‌های اخیر، چالش‌های تقریباً مشابهی گریبان‌گیر این حوزه بوده است. به طور مثال مساله کم‌اظهاری و بیش‌اظهاری در شرایط تحریمی که امکان بررسی کامل اسناد مبدأ و مقصد وجود ندارد در یک چالش تبدیل شده است. از جمله ابزارهای اصلی که برای این اقدام مورد سوءاستفاده قرار می‌گیرد نیز کارت‌های بازرگانی اجاره‌ای هستند. در حقیقت از این کارت‌ها برای کم‌اظهاری در حوزه صادرات استفاده می‌شود تا افراد بتوانند در ازای صادرات محصولات بیشتر، تعهد ارزی کمتری داشته باشند.

این مسیر در حوزه واردات به صورت بیش‌اظهاری جریان دارد، به این ترتیب که برخی به دنبال دریافت ارز بیشتر و واردات کمتر کالا هستند. با وجود اینکه طی سال‌های اخیر این چالش به مهم‌ترین چالش‌های اجرایی تجارت خارجی ایران تبدیل شده است، همچنان شاهد اقدامات جدی برای جلوگیری از آن نیستیم. به نظر می‌رسد علت اصلی اقدام نکردن نیز به اختیار نداشتن دستگاه‌های متولی و تخصصی مانند سازمان توسعه تجارت برای ایجاد انعطاف و تغییرات مناسب در بازه‌های زمانی مختلف بازمی‌گردد.

عدم ارائه راهکار جدی برای چالش‌های عدیده حوزه صادرات
یکی از چالش‌های حوزه توسعه صادرات و کسب درآمدهای ارزی، جلوگیری از هدررفت منابع ارزی است. به این معنا که منابع ارزی باید براساس اولویت‌های

ایجاد یک سامانه جامع اطلاعاتی برای کاهش کم یا بیش‌اظهاری

تراکنش‌های پولی و مالی مسدود خواهیم کرد و امکان دسترسی به سود واقعی در اقتصاد به وجود می‌آید و کشور می‌تواند تا چند برابر مبلغی را که اکنون به عنوان مالیات ستانده می‌شود، از مسیر فرارهای مالیاتی یا جلوگیری از تسعیر ارز توسط شرکت‌های صادرکننده و واردکننده بگیرد. وی در ادامه توضیح داد: از دیگر اشکالات نظام گمرکی در این موضوع فقدان وجود یک سامانه یکپارچه اطلاعاتی و مالیاتی است که با تکمیل چنین سامانه‌ای به حذف یا اصلاح معایب‌های بی‌تأثیر در اقتصاد دست خواهیم یافت. این اسناد اقتصاد اسلامی گفت: مالیات موضوعی است که در قرآن آمده و ما مکلف به عمل با عدل به آن هستیم و باید فراریان مالیاتی را در ملاعام تنبیه کنیم تا مردم جریمه‌های سنگین این فراریان مالیاتی را ببینند و در کنار آن برای واردکنندگان انحصاری و صادرکنندگان انحصاری که بسیاری از قوانین را دور می‌زنند جرایمی در نظر بگیریم که بازدارنده باشد.

عبدالمجید شیخی، اقتصاددان درباره این موضوع به «وطن امروز» گفت: نظام اقتصادی ما چند خلأ بزرگ دارد که تا این مشکلات برطرف نشود این داستان کم و بیش‌اظهاری ادامه خواهد یافت. وی ادامه داد: مشکل اینجاست که روش‌های به اصطلاح تشخیص میزان مالیات یا گردش اقتصادی در کشور ما روش غلط و منسوخ‌ممیزی یا خوداظهاری است که در واقع مؤدی یا فعال اقتصادی یا کم‌اظهاری یا تبانی سعی دارد یا از مالیات فرار کند یا از انتفاع اقتصادی و بازارهای در نظر گرفته شده سوءاستفاده کند و سود ببرد. وی افزود: این روند فسادآور است و بعضاً در برخی صنایع مالیات یا گردش اقتصادی در کشور ما روش غلط و منسوخ‌ممیزی یا خوداظهاری دیده می‌شود که شفافیت لازم وجود ندارد و برخی معاملات یا ثبت نمی‌شود یا در چند دفتر به شکل‌های گوناگون ثبت می‌شود. در مرحله اول باید شفافیت کامل را در روند معاملات این شرکت‌ها ایجاد کنیم و راه‌حش این است که یک سامانه یکپارچه رصد و پایش تراکنش‌های پولی و مالی را با تمرکز در بانک مرکزی ایجاد و یک بانک اطلاعاتی کامل را طراحی و پیاده‌سازی کنیم و همه تراکنش‌های پولی را از این طریق رصد کنیم تا مشخص شود دقیقاً چقدر پول در این صنایع جابه‌جا می‌شود و این امکان به وجود آید تا منبع و روند رفت و برگشت پول مشخص باشد.

شیخی توضیح داد: این بانک اطلاعاتی باید شامل زیرمجموعه‌هایی از جمله اطلاعات کلیه مدیران و زیرمجموعه‌های شرکت‌های صادر و واردکننده باشد تا پس از تکمیل این پایگاه داده به کمک حسابرسان و سامانه‌های هوش مصنوعی کم‌اظهاری و بیش‌اظهاری‌ها کشف شود. وی گفت: با این کار در واقع راه‌های تبانی یا کم‌اظهاری را با پایش

خطای آماری صادرات؛ نتیجه سیاست اشتباه

نیز ۱۴ درصد افزایش قیمت نسبت به سال گذشته دارد. پس از بازگشت تحریم‌ها و الزام رفع تعهد ارزی در سال ۱۳۹۷، مقوله ارزش‌گذاری دستوری گمرک برای محصولات خوراکی و کارخانهای، آمارهای صادراتی را با چالش جدی مواجه کرده است. بررسی آمارها نشان می‌دهد پیش از سال ۹۷ ارزش گمرکی پسته در اظهارنامه‌های صادراتی کیلویی ۸ دلار بود اما پس از سال ۹۷ این ارزش به ۶ دلار کاهش یافت، چرا که تجار علاقه‌مند به بازگشت ارز حاصل از صادرات با نرخ دستوری نبودند و تلاش می‌کردند ارزش کالای صادراتی خود را کم‌اظهاری کنند. با این حال در سال ۱۴۰۲ سازمان توسعه تجارت تصمیم گرفت به جای تخصیص ارز به واردات موبایل، واردکنندگان موبایل را الزام کند ارز خود را از محل کوتاژ صادراتی پسته تهیه کنند. واردکنندگان نیز به دلیل نیاز به دسترسی به اعتبار ارزی بالا برای تسهیل در واردات خود، ارزش گمرکی صادرات پسته را دستکاری کردند. اکنون خطای ارزش صادراتی پسته به حدی بالاست که قابل انکار نیست. در هیچ بازار صادراتی در دنیا پسته ۱۰ دلاری عرضه نمی‌شود.

موضوع جایی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند که این موضوع در صنایع دیگر حتی در واردات صنایع کشاورزی نیز دیده می‌شود. طبق گزارش گمرک، در ۵ ماهه امسال ۲۶ هزار تن پسته به ارزش بیش از ۳۵۰ میلیون دلار از کشور صادر شد. این میزان پسته صادراتی در مقایسه با مدت مشابه پارسال ۱۲۰ درصد از نظر وزنی و بیش از ۲۰۰ درصد از نظر ارزش افزایش داشته است.

طبق این گزارش، هر یک کیلو پسته صادراتی ۹۰۷ دلار ارزش‌گذاری گمرکی شده که به وضوح بالاتر از میانگین جهانی و متوسط سال‌های قبل کشور است و در هر کیلو پسته صادراتی ۳۶ درصد «شد ارزش دلاری» نسبت به پارسال را نشان می‌دهد.

این در شرایطی است که رشد ارزش پسته در بازارهای داخلی با وجود تورم سنگین مواد غذایی کمتر از این میزان است. پسته احمد آقایی در شهریور پارسال کیلویی ۵۴۰ هزار تومان و در شهریور سال جاری ۷۱۰ هزار تومان در اختیار مصرف‌کنندگان قرار گرفت، یعنی قیمت این نوع پسته صرفاً ۳۱ درصد طی یک سال گذشته تورم ریالی داشته است. پسته اکبری

گروه اقتصادی: چند نرخ بودن تسعیر ارز و محاسبه آن در تخصیص ارز به واردات و صادرات می‌تواند به کم‌اظهاری و بیش‌اظهاری منجر شود. این پدیده نه تنها روی رفتار صادرکنندگان و واردکنندگان تأثیر می‌گذارد، بلکه می‌تواند به اختلالات اقتصادی و کاهش اعتماد عمومی منجر شود. برای حل این مشکلات، نیاز به یک نظام ارزی شفاف و یکسان است که به ایجاد ثبات و اعتماد در بازار کمک کند.

چند نرخ بودن تسعیر ارز و محاسبه آن در تخصیص ارز به واردات و صادرات تأثیر قابل توجهی بر رفتار صادرکنندگان و واردکنندگان دارد و می‌تواند به پدیده‌های کم‌اظهاری و بیش‌اظهاری منجر شود.

۱- تأثیرات چند نرخ بودن ارز

الف- ایجاد انگیزه برای بیش‌اظهاری
نرخ‌های متفاوت: زمانی که نرخ‌های مختلفی برای ارز وجود دارد، صادرکنندگان ممکن است انگیزه داشته باشند صادرات خود را با ارز بالاتر گزارش دهند تا از مزایای بیشتری برخوردار شوند. این رفتار می‌تواند ناشی از تمایل به کسب سود بیشتر باشد.

ب- ایجاد انگیزه برای کم‌اظهاری

اجتناب از هزینه‌های اضافی: واردکنندگان در شرایطی که نرخ ارز دولتی پایین‌تر از نرخ بازار باشد، ممکن است انگیزه داشته باشند ارز وارداتی خود را با نرخ کمتر گزارش دهند. این کار به آنها کمک می‌کند از پرداخت عوارض و مالیات بیشتر جلوگیری کنند.

۲- نوسانات ارزی

الف- عدم ثبات قیمت‌ها: چند نرخ بودن ارز می‌تواند منجر به نوسانات شدید در قیمت‌ها شود. این نوسانات می‌تواند عدم قطعیت را افزایش دهد

چرا برخی صادرکنندگان بیش‌اظهاری می‌کنند؟

در سال‌های اخیر یکی از مسائل مهم اقتصادی در بسیاری از کشورها، بویژه در کشورهای در حال توسعه، موضوع بیش‌اظهاری در گزارش‌های صادرکنندگان به دولت برای تبدیل ارز وارداتی بوده است. این پدیده نه تنها تأثیرات منفی بر اقتصاد هر کشور دارد، بلکه می‌تواند به عنوان یک نشانه از مشکلات ساختاری در نظام اقتصادی و تجاری کشورها نیز تلقی شود. بیش‌اظهاری در گزارش‌های صادرکنندگان برای تبدیل ارز، می‌تواند ناشی از عوامل اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی باشد. برای حل این مشکل، نیاز به یک رویکرد جامع و چندجانبه داریم که شامل تقویت نظارت، فرهنگ‌سازی و ایجاد مشوق‌های مناسب باشد. با این اقدامات می‌توان به بهبود شرایط اقتصادی و تجاری کشور کمک و از تبعات منفی این پدیده جلوگیری کرد.

۱- دلایل اقتصادی
الف- نوسانات ارزی: نوسانات شدید نرخ ارز می‌تواند صادرکنندگان را ترغیب کند تا برای کاهش ضررهای احتمالی، ارزهای خود را با قیمت‌های بالاتر گزارش دهند. در شرایطی که تفاوت‌های قابل توجهی در نرخ ارز رسمی و بازار سیاه وجود دارد، صادرکنندگان ممکن است به دنبال کسب سود بیشتر از تبدیل ارز باشند. **ب- سیاست‌های حمایتی دولت:** بسیاری از کشورها به صادرکنندگان خود پادانه یا تسهیلاتی برای تبدیل ارز ارائه می‌دهند. این حمایت‌ها می‌تواند شامل نرخ‌های ترجیحی برای تبدیل ارز یا معافیت‌های مالیاتی باشد. صادرکنندگان ممکن است از این فرصت‌ها سوءاستفاده کنند و با بیش‌اظهاری، از مزایای بیشتری بهره‌مند شوند.

۲- دلایل اجتماعی و فرهنگی
الف- فرهنگ تجاری: در برخی کشورها، فرهنگ تجاری ممکن است به گونه‌ای باشد که در آن، تقلب و بیش‌اظهاری به عنوان یک رفتار عادی در نظر گرفته

چرا برخی واردکنندگان کم‌اظهاری می‌کنند؟

کم‌اظهاری در گزارش‌های واردکنندگان به دولت برای تبدیل ارز وارداتی یکی از چالش‌های جدی در بسیاری از اقتصادهای در حال توسعه و حتی برخی کشورهای توسعه‌یافته است. این پدیده نیز ریشه در عوامل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی دارد و تأثیرات قابل توجهی بر بازار ارز و اقتصاد کلان کشورها می‌گذارد. کم‌اظهاری در گزارش‌های واردکنندگان برای تبدیل ارز ناشی از این روند اقتصادی است. برای حل این مشکل، نیاز به یک رویکرد جامع و چندجانبه داریم که شامل تقویت نظارت و ایجاد مشوق‌های مناسب است. با این اقدامات، می‌توان به بهبود شرایط اقتصادی و تجاری کشور کمک و از تبعات منفی این پدیده جلوگیری کرد.

۱- دلایل اقتصادی
الف- نوسانات نرخ ارز: نوسانات شدید نرخ ارز می‌تواند واردکنندگان را به کم‌اظهاری ترغیب کند. در شرایطی که نرخ ارز به سرعت تغییر می‌کند، واردکنندگان ممکن است برای کاهش هزینه‌های خود و جلوگیری از ضرر، تصمیم بگیرند ارز خود را با نرخ کمتر از آنچه واقعی است، گزارش دهند. **ب- هزینه‌های بالا و فشار مالی:** واردکنندگان ممکن است به دلیل افزایش هزینه‌های واردات، مانند هزینه‌های حمل‌ونقل و حقوق گمرکی، تحت فشار مالی قرار بگیرند. این فشار می‌تواند آنها را به سمت کم‌اظهاری سوق دهد تا بتوانند از پرداخت مالیات و عوارض بیشتر جلوگیری کنند.

۲- دلایل اجتماعی و فرهنگی
الف- فرهنگ تجاری: در برخی کشورها، فرهنگ تجاری ممکن است به گونه‌ای باشد که کم‌اظهاری و تقلب در گزارش‌های مالی به عنوان یک رفتار عادی در

